

اولویت‌بندی آسیب‌ها و مسائل شهری در ایران: مطالعه موردی شهر گرگان

دکتر رضاعلی محسنی^۱

چکیده

شهر همیشه کارکرد مناسبی ندارد. همگام با توسعه شهری و کیفیت زندگی شهروندان، مشکلات و نارسایی‌های زیادی نیز در شهر وجود دارند. امروزه شهرها، بخصوص شهرهای کم‌توسعه یافته، از مشکلات و آسیب‌های جدی در زمینه‌های اقتصادی، فرهنگی، سیاسی، بهداشتی و کالبدی رنج می‌برند. مسائل و آسیب‌های شهری به واسطه عدم تعادل بین امکانات شهری و جمعیت شهری بوجود آمده و بخاطر نسبت کم آن با توسعه و فقدان مدیریت نوین شهری، تشدید می‌یابند. هدف اصلی تحقیق شناسایی آسیب‌ها و مسائل شهری در ایران و تعیین اولویت‌بندی آن از نظر اهمیت و حساسیت است که به صورت موردی در شهر گرگان به اجرا در آمده است. سوال اصلی تحقیق عبارت است از اینکه، آسیب‌ها و مسائل عمده شهری در ایران کدامند؟ و بر حسب اهمیت و حساسیت چگونه اولویت‌بندی می‌شوند؟

تحقیق از نوع توصیفی است و به روش پیمایشی به اجرا در آمده است جامعه آماری این پژوهش شامل سه گروه، مدیران دستگاهها، نخبگان و شهروندان می‌باشند. از گروه اول، ۷۱ نفر، از گروه دوم، ۱۱۰ نفر و از گروه سوم، ۳۸۱ نفر به عنوان حجم نمونه انتخاب شدند. روش نمونه‌گیری، ترکیبی بوده و از روشهای نمونه‌گیری غیر احتمالی - هدفمند (برای مدیران دستگاه‌های)، احتمالی - سهمیه‌ای (برای نخبگان و شهروندان) استفاده شده است. نتایج این تحقیق نشان می‌دهد که، فقر، بیکاری، مشاغل کاذب، مهاجرت، تكدی‌گری و مسكن، مهمترین آسیب‌های اقتصادی شهر، اعتیاد، حاشیه نشینی، طلاق، کودکان خیابانی، سرقت، مزاحمت خیابانی، وندالیسم، قتل، نقض حقوق شهروندی، خشونت و امنیت عمومی، مهمترین آسیب‌های اجتماعی شهر؛ مدگرایی، بدحجابی، قومیت‌گرایی و تعارض‌های فرهنگی و ناهنجاری‌های آموزشی مهمترین مسائل فرهنگی و ترافیک، آلودگی، و مناسب بودن آسفالت و معابر مهمترین مسائل و مشکلات کالبدی شهر بشمار می‌آیند. همچنین براساس یافته‌های این تحقیق، بیکاری، اعتیاد، مدگرایی و نامناسب بودن آسفالت و معابر شهری، اولویت‌ها اول هر یک از آسیب‌های اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و کالبدی شهری می‌باشند.

کلید واژه: شهر، آسیب‌ها، مسائل شهری، آسیب‌شناسی شهری، اولویت‌بندی

تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۸۸/۱۱/۲۰

تاریخ پذیرش مقاله: ۱۳۸۹/۲/۱

^۱ عضو هیأت علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد گرگان mohseninet@yahoo.com

مقدمه

جامعه شهری با تمام تنوع مسائل خاص خود، آکنده از مسائل و مشکلاتی است که ریشه‌های اجتماعی آنها از ابعاد دیگر پررنگ تر و قوی تر به نظر می‌رسد. بسیاری از آسیب‌های اجتماعی در شهرها شکل می‌گیرند و به دلیل تراکم جمعیت، بیشتر آنها از دیده‌ها پنهان می‌مانند. مشکلات اجتماعی مسکن، محیط زیست، ترافیک، بهداشت عمومی، اشتغال، آموزش، حاشیه‌نشینی و سکونتگاه‌های غیر رسمی، طلاق، اعتیاد، قتل، سرقت و... غالباً از مسائل عمده زندگی شهری‌اند. همچنین شهر مکان تغییرات اجتماعی، نوآوری، خلق ادبیات، هنرها، اکتشافات و بسیاری از پدیده‌های انسانی است. نظام شهری، نیازمند نوعی نوزایش در عصر حاضر است. شهرها، فقط مکان‌های فیزیکی با عناصر ساختی نیستند، بلکه دارای روابط و ارتباطاتی‌اند که حیات ارگانیکی شهرها را سامان می‌دهند.

به طور کلی، مسائل و مشکلات زندگی امروزی، زاییده زندگی شهری است بسیاری از نیازهای اجتماعی به زندگی شهری دامن می‌زنند و این نیازها با توجه به شدت رشد و توسعه نواحی شهری و سطح اقتصادی در نوسان است.

طرح مسئله

دوران اخیر بیش از هر دوره تاریخ دیگری، جهان شهری است و این روند در حال تزايد است در طول تاریخ تمدن بشری، هیچگاه زندگی و تمدن به این اندازه قدرت و قابلیت جابجایی و رشد را نداشته‌اند. شهرنشینی در دوران اخیر به سرعت در حال افزایش است. انقلاب صنعتی و روابط صنعتی منجر به رشد و توسعه شهری شده‌اند. شهرنشینی دارای بار مضاعفی است، زیرا هم پدیده‌ای خوب و هم پدیده‌ای مخرب تلقی می‌شود. در کشورهایی که روند آن متعادل و پویا نبوده، پدیده‌ای مخرب تلقی می‌شود. در کشورهایی توسعه یافته، شهر و شهرگرایی، با توجه به سطح کیفی زندگی مردم، پدیده‌ای پویا و متعادل است ولی در کشورهای در حال توسعه، به دلیل ساختارهای غلط و معیوب و ناکارآمدی نهادی و ساختاری، شهرنشینی و شهرگرایی به پدیده‌ای ناهنجار تبدیل شده و مسائل و آسیب‌های شهری متعددی را به بار آورده است. این مسائل و مشکلات، با ساختار و کارکرد نابسامان شهری ملازمه دارد. هر چند شهر همیشه دارای کارکرد مثبت نیست، شهرهایی که رشد نامتوازن و ساختار ناسالم دارند، کژکارکردهایی را در حوزه‌های

اولویت‌بندی آسیب‌ها و مسائل شهری در ایران: مطالعه موردی شهر گرگان ۲۵

اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، محیطی، کالبدی و سیاسی تجربه می‌کنند در چنین شرایطی، شهر حالت بیمارگونه^۱ به خود می‌گیرد.

همگام با توسعه شهرنشینی و تحولات اجتماعی و اقتصادی شهرها، چه از نظر اجتماعی و چه از نظر اقتصادی در زمینه زندگی در شهرها، نارسایی‌هایی به چشم می‌خورد که در بسیاری از موارد به صورت مسایل حاد خودنمایی می‌کند.

رشد و گسترش شهرها و تبدیل آن به شهرهای پرجمعیت و چند میلیونی عاملی شد تا بسیاری از مسایل و مشکلات شهری از قبیل مسکن، حاشیه‌نشینی و سکونتگاه‌های غیر رسمی، جرایم شهری، خشونت و ناآرامی شهری، اعتیاد و قاچاق مواد مخدر، فقر شهری، مهاجرت، آلودگی محیط زیست، مزاحمت‌های خیابانی، بیکاری و اشتغال کاذب، تخریب اموال عمومی (وندالیسم)، تهدیدات و ناامنی‌های شهری، تکدی، کودکان کار و خیابانی، حقوق شهروندی، طلاق و حمل و نقل شهری (ترافیک) به صورت حاد پدیدار شوند.

در مواجهه با شهر و شهرنشینی و مسایل اجتماعی، اقتصادی، سیاسی، حقوقی و کالبدی شهری، این سوال مطرح می‌شود که مسایل و مشکلات عمده شهرهای امروز ایران کدامند؟ به عبارت دیگر عمده‌ترین مسایل و آسیب‌های شهری ایران کدامند؟ این مسایل و آسیب‌ها بر حسب شدت و ضعف چگونه طبقه‌بندی و اولویت‌بندی می‌شوند؟ این مقاله درصدد بررسی به این سوالات می‌باشد و به صورت موردی در شهر گرگان به اجراء در آمده است.

هدف تحقیق

هدف اصلی تحقیق، شناسایی آسیب‌ها و مسایل شهری در ایران و تعیین اولویت بندی آن از نظر اهمیت مساله شهری است.

سوالات تحقیق

سوال اصلی تحقیق عبارت است از: آسیب‌ها و مسایل عمده شهری کدامند؟ و بر حسب اهمیت و حساسیت چگونه اولویت بندی می‌شوند؟

سوالات اختصاصی تحقیق عبارتند از:

- ۱- آسیب‌های اقتصادی شهر کدامند و چگونه اولویت بندی می‌شوند؟
- ۲- آسیب‌های اجتماعی شهر کدامند و چگونه اولویت بندی می‌شوند؟

۲۶..... پژوهش نامه علوم اجتماعی ، سال سوم، شماره سوم، پاییز ۱۳۸۸

۳- آسیب‌های فرهنگی شهر کدامند و چگونه اولویت بندی می‌شوند؟

۴- آسیب‌های کالبدی شهر کدامند و چگونه اولویت بندی می‌شوند؟

فرضیه‌های تحقیق

۱- فرضیه‌های کلان

در شهر مسائل و آسیب‌های شهری متعددی وجود دارد، و لذا می‌توان اظهار داشت که بین شهر و آسیب‌های شهری بالا رابطه معنی‌داری وجود دارد.

۲- نوع نگرش مدیران، نخبگان و عامه مردم (سه گروه مورد مطالعه در این طرح) در ارتباط با آسیب‌های شهری متفاوت است.

۲- فرضیه‌های خرد

۱- بین جنسیت پاسخگویان و آسیب‌های شهری تفاوت معنی‌داری وجود دارد.

۲- بین وضعیت تأهل پاسخگویان و آسیب‌های شهری تفاوت معنی‌داری وجود دارد.

۳- بین سن پاسخگویان و آسیب‌های شهری تفاوت معنی‌داری وجود دارد.

۴- بین سواد پاسخگویان و آسیب‌های شهری تفاوت معنی‌داری وجود دارد.

۵- بین سن پاسخگویان و آسیب‌های شهری تفاوت معنی‌داری وجود دارد.

۶- بین طبقه اجتماعی پاسخگویان و آسیب‌های شهری تفاوت معنی‌داری وجود دارد.

مفاهیم و سوابق تجربی تحقیق

۱- شهر: شهر را می‌توان یک واحد اجتماعی و سیاسی، یک واحد فعالیتی، فیزیکی و جمعیتی

دانست. به عبارت دیگر، شهر مجموعه‌ای از ترکیب عوامل طبیعی، اجتماعی و محیط‌های ساخته شده توسط انسان است که در آن جمعیت ساکن متمرکز شده است (شیعه، ۱۳۷۰: ۴).

از نظر جامعه‌شناسی، شهر فقط ساختمان نیست. بلکه مکان انسانها، گروهها، سازمانهای اجتماعی، طبقات، خانواده‌ها و غیره می‌باشد (توسلی، ۱۳۷۴: ۴).

در اکثر تعاریف مفهوم شهر با توجه به سه جنبه اساسی مطرح می‌گردد:

۱- گروهها و طبقاتی که در شهر زندگی می‌کنند.

۲- سابقه و خدمت شهر که معرفی تمدن انسانی است.

۳- شیوه سکونت که برگرفته از فرهنگ شهروندان است (ربانی، ۱۳۸۵: ۱).

به نظر ژان رمی^۲ شهر دارای نظم و انسجام فرهنگی همراه با نوآوری و پیشرفت می‌باشد. از دیدگاه لوئیس ویرث^۳ شهر به معنی ثبات دائمی نسبتاً وسیع و انبوه انسانهایی است که از لحاظ اجتماعی ناهمگون و نامتجانس می‌باشند (برهام، ۱۳۵۶: ۲۸). در نظر اصحاب مکتب شیکاگو^۴ از جمله رابرت پارک^۵ و ارنست برجس^۶ شهر همانند یک اندام زنده اجتماعی محل اسکانی طبیعی انسان متمدن می‌باشد از این رو می‌تواند یک سازمان محیطی را بوجود آورد. شهر نه تنها مجموعه‌ای از افراد انسانی، امکانات اجتماعی، خیابان‌ها، ساختمان‌ها، چراغ‌های برق، متروها، نهادها، بیمارستان‌ها و مدارس است بلکه یک قلمرو و منطقه‌ی روانی که شامل مجموعه‌ای از شیوه‌های کاربردی، نگرش‌های سازمان یافته و احساسات است را تشکیل می‌دهد (ویر، ۱۳۷۰: ۵۱). بنابراین شهر دارای دو جنبه‌ی توأمان می‌باشد: جنبه کالبدی و جنبه ماهیت انسانی، ماهیت انسانی از این لحاظ که شهر بازتاب تفکرات سازمان یافته در یک منطقه فرهنگی، فضایی همراه با قوانین خاص خود می‌باشد (همان منبع: ۳۸).

به نظر پارک و مکتب شیکاگو شهر ترکیبی از عناصر مادی (مدنیت) و غیرمادی (اخلاقی) است که بخش دوم مهمتر است.

۲- **مسئله شهری:** منظور بررسی مسائل شهری از نگاه اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و کالبدی است. هورتون^۷ و لنسکی^۸ مساله اجتماعی را وضعیتی می‌دانند که بسیاری را مبتلا ساخته و چنین احساس می‌شود که باید در پرتو یک اقدام اجتماعی بدان پرداخت. سی رایت میلز^۹ بر این عقیده است که یک مساله عام، یک موضوع عمومی است و زمانی پدید می‌آید که مردم یک جامعه متوجه می‌شوند که ارزش‌های اجتماعی^{۱۰} آنان نادیده گرفته شده یا به کلی مورد تهدید قرار گرفته است (میلز، ۱۳۶۰: ۲۳). به نظر میلز یک مساله عمومی در حقیقت ناشی از بحران^{۱۱} در نظام نهادهاست که اصطلاحاً به آن «تضاد یا تخاصم» می‌گویند.

ویلیام سون^{۱۲} و همکارانش مساله اجتماعی را موقعیتی می‌دانند که بیشتر مردم آن را احساس می‌کنند و درخواست حل آن را دارند (به نقل از: آزاد ارمکی و بهار، ۱۳۷۷: ۱۹).

در واقع مساله اجتماعی به شرایط اجتماعی اطلاق می‌شود که برای افراد، جهان اجتماعی و جهان فیزیکی ما دارای پیامدهای منفی و ناگواری است (Guerrero, 2005).

۳- **آسیب شناسی شهری:** آسیب شناسی شهری علمی است که به مطالعه کژ کارکردهای اجتماعی شهر، بی‌نظمی‌های شهری، بیماریها و مسایل شهری می‌پردازد. به عبارت دیگر، مفهوم آسیب

۲۸..... پژوهش نامه علوم اجتماعی ، سال سوم، شماره سوم، پاییز ۱۳۸۸

شناسی شهری با تمام کژکارکردهای اجتماعی و آسیب شناسی با مسایل سلامتی در محیط شهری از لحاظ آلودگی صوتی و فشار روانی^{۱۳} ارتباط دارد (ربانی، ۱۳۸۵: ۱۳۷).

۴- سابقه تجربی تحقیق: بررسی مسایل و آسیب‌های شهری و تعیین اولویت بندی آن از نظر اهمیت مساله و تحلیل جامعه شناسی شهری، از سوابق و پشتوانه تحقیقی و تجربی زیادی برخوردار نیست و تحقیقات کمتری در این ارتباط در ایران انجام گرفته است. بیشتر مطالعات و پژوهش‌های شهری یا بر مساله خاص شهری متمرکز بوده و یا به شناسایی و معرفی کلی پدیده‌ها و مسایل شهری پرداخته و فاقد اولویت بندی آسیب‌های شهری بر حسب حساسیت و اهمیت مساله می باشند.

هادی معتمدی در طرح اولویت بندی آسیب‌ها و مسایل اجتماعی ایران، که به روش بارش افکار و به صورت پرسشنامه ای در بین ۸۲۳ نفر به اجراء درآمده است به دو دسته از آسیب‌ها دست یافت: الف) آسیب‌های خیلی مهم و مهم؛ که در راس آن بیکاری، اعتیاد و فقر شناسایی معرفی شدند و ب) آسیب‌های کم اهمیت و بی اهمیت؛ که مهاجرت، حاشیه نشینی و بیوه گی از این دسته اند (معتمدی، ۱۳۸۶: ۳۲۷).

محمد عبداللهی در مقاله‌ای تحت عنوان « آسیب‌های اجتماعی و روند تحول آن در ایران، به توصیف آسیب‌هایی چون پرخاشگری و جنایت، اعتیاد، کودکان آسیب دیده، روسپی گری و جرایم‌های پرداخته است (عبداللهی، ۱۳۸۱، ص ۱۵).

صرافی و اسماعیل زاده (۱۳۸۴) در بحث شهروند مداری، راهکاری برای حل مسایل شهری در ایران، ریشه همه مشکلات شهرهای ایران را در دو مسئله بزرگ و اساسی؛ چگونگی اداره شهرها و نظام مدیریت شهری؛ و مفهوم شهروندی، خود شهروندان و ساکنان شهرها می دانند.

ربانی و سهراب زاده (۱۳۸۶) در تحقیقی تحت عنوان جامعه شناسی کلان شهر تهران: مطالعه موردی - فرهنگ ترافیک، چالش‌ها و چشم اندازها که به صورت نظرسنجی از ۱۱۶۰ شهروند تهرانی با ابزار پرسشنامه صورت گرفته است به این نتیجه کلی دست یافتند که نظام ترافیک شهر تهران با دشواری حرکت و گندی حرکت روبرو است که برآیند نبود توازن میان حجم تولید خودرو و گسترش معابر عمومی است.

علی اکبری (۱۳۸۳) در مقاله ای تحت عنوان «توسعه شهری و آسیب شناسی اجتماعی در ایران» رشد شتابان شهرها و جمعیت شهرنشین و توزیع نامتعادل و ناموزون جمعیت شهری در شبکه

شهرها را از عوامل اصلی بروز آسیب‌های اجتماعی می‌داند. در این مقاله از مهاجرت، حاشیه نشینی، ناهمگونی در بافت اجتماعی جامعه شهری، طلاق و نارسایی در ارائه خدمات اجتماعی به عنوان مهمترین خصیصه‌های آسیب شهری یاد شده است.

بررسی سابقه طرح و مطالعات انجام گرفته درباره‌ی آن حکایت از آن دارد که طرح مستقلاً در ارتباط با موضوع تحقیق حاضر انجام نگرفته است و شناسایی، تحلیل و اولویت بندی مسایل و آسیب‌های شهری مغفول مانده است و این تحقیق درصدد است تا بخشی از این خلأ را پوشش دهد.

روش شناسی تحقیق

تحقیق نوعاً توصیفی است و به روش پیمایشی به اجرا درآمده است. جامعه آماری تحقیق را سه گروه، مدیران دستگاه‌های اجرایی، نخبگان و عامه مردم (شهروندان) تشکیل داده‌اند. از گروه اول، ۷۰ نفر، از گروه دوم، ۱۱۰ نفر، و از گروه سوم، ۳۸ نفر به عنوان حجم نمونه انتخاب شدند. در انتخاب نمونه از گروه اول، از روش نمونه‌گیری غیر احتمالی (هدفمند)، از گروه دوم، از نمونه‌گیری سهمیه‌ای و از گروه سوم، از نمونه‌گیری چند مرحله‌ای و سهمیه‌ای استفاده شده است. ابزار غالب جمع‌آوری اطلاعات، پرسشنامه بوده و از تکنیک مصاحبه نیز استفاده بعمل آمده است. برای تعیین ضریب پایانی^{۱۴} از روش آلفای کرونباخ (دبانی، ۱۳۸۲: ۱۲۴) به مدد نرم افزار رایانه‌ای SPSS منوی ANALYSIS گزینه Reliability، مقیاس ALPHA برای مجموع ۲۵ آیتم استفاده شد که محاسبه میانگین همبستگی بین پرسش‌ها برای پرسشنامه مدیران ۰/۸۴، نخبگان معادل ۰/۹۰ و برای مردم ۰/۸۰ محاسبه گردید که مبین ضریب بسیار بالای درونی ابزار تحقیق در هر سه گروه مورد مطالعه می‌باشد. داده‌ها و اطلاعات جمع‌آوری شده با استفاده از روشهای آمار توصیفی و استنباطی (بر مبنای ویژگی متغیرها و براساس سطوح مقیاس) و بوسیله نرم‌افزار آماری SPSS تجزیه و تحلیل شدند. واحد تحلیل در این پژوهش «فرد» در «سطح میانه» می‌باشد.

نتایج توصیفی

نتایج توصیفی تحقیق حاضر منتج از تجزیه و تحلیل انجام شده در دو سطح معرفی و ویژگی‌های جمعیت شناختی نمونه آماری و نتایج متغیرهای نگرش تشریح می‌گردد.

۳۰..... پژوهش نامه علوم اجتماعی ، سال سوم، شماره سوم، پاییز ۱۳۸۸

۱- توصیف ویژگی‌های جمعیت شناختی پاسخگویان

تعداد نمونه آماری مدیران ۷۰ نفر، نخبگان ۱۱۰ نفر و عامه مردم ۳۸۱ نفر بوده‌اند. سن اکثریت پاسخگویان از نمونه آماری مدیران (۶۴/۳ درصد) و نخبگان (۵۹/۱ درصد) در گروه سنی ۳۰ تا ۴۴ سال و عامه مردم (۳۹/۹ درصد) کمتر از ۳۰ سال سن داشته‌اند. سطح سواد اکثریت مدیران مورد مطالعه (۳۱/۸ درصد) لیسانس، نخبگان (۷۱/۸ درصد) فوق لیسانس و عامه مردم (۳۱/۸ درصد) دیپلم گزارش گردید. جنسیت ۱۰۰ درصد مدیران مورد مطالعه مرد، ۷۰ درصد نخبگان و ۵۰/۱ درصد عامه مردم مرد بوده است.

۱۰۰ درصد مدیران و اکثریت نخبگان (۷۵/۵ درصد) و عامه مردم (۶۳/۳ درصد) متأهل بوده‌اند. وضع فعالیت بیشترین درصد عامه مردم (۴۴/۶ درصد) شاغل و کمترین درصد (۰/۸ درصد) طلبه بیان شده است.

طبقه اقتصادی اجتماعی اکثریت نمونه آماری عامه مردم (۷۶/۴ درصد) متوسط گزارش گردیده است.

۲- توصیف متغیرهای نگرشی:

در پژوهش حاضر به منظور سنجش دقیق وضعیت آسیب‌های شهری در گرگان، ۴ شاخص شامل آسیب‌های اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و کالبدی در قالب ۲۵ سؤال مطرح نظر واقع که به تفکیک هر یک از آسیب‌ها را از منظر دیدگاه پاسخگویان مورد بحث و بررسی قرار می‌دهیم.

۲-۱- آسیب‌های اقتصادی

برای آگاهی از میزان توزیع فراوانی آسیب‌های اقتصادی در شهر گرگان، ۶ مؤلفه در پرسشنامه پاسخگویان گنجانده که خروجی نتایج حاصله مطابق با داده‌های جدول ۷-۴ نشان می‌دهد بیشترین درصد در حد شدید از دیدگاه هر سه گروه از پاسخگویان (مدیران با ۶۰ درصد و میانگین ۲/۵۴ از ۳، نخبگان با ۶۰ درصد میانگین ۲/۵۷ از ۳ و عامه مردم با ۷۸/۲ درصد و میانگین ۲/۷۶ از ۳) به بیکاری اختصاص داشته است. همچنین پایین‌ترین درصد آسیب‌های اقتصادی در سطح شدید از دیدگاه مدیران با ۱۸/۸ درصد و میانگین ۱/۸۴ از ۳ به مشاغل کاذب، از دیدگاه نخبگان با ۳۵/۲ درصد و میانگین ۲/۰۸ از ۳ به تکدی‌گری و از دیدگاه عامه مردم با ۳۲/۸ درصد و میانگین ۱/۹۸ از ۳ به مهاجرت اختصاص داشته است. جدول شماره یک به توزیع آسیب‌های اقتصادی پرداخته است.

اولویت‌بندی آسیب‌ها و مسائل شهری در ایران: مطالعه موردی شهر گرگان ۳۱

جدول شماره (۱) توزیع فراوانی نگرش پاسخگویان در خصوص میزان آسیب‌های اقتصادی

نمونه‌ها نوع آسیب	مدیران					نخبگان					عامه مردم				
	شدید	متوسط	ضعیف	پاسخ معتبر	میانگین از ۳	شدید	متوسط	ضعیف	پاسخ معتبر	میانگین از ۳	شدید	متوسط	ضعیف	پاسخ معتبر	میانگین از ۳
فقر	۳۰	۳۷	۳	۷۰	۲/۳۹	۴۱	۶۱	۷	۱۰۹	۲/۳۱	۲۳۴	۱۲۴	۲۳	۳۸۱	۲/۵۵
	۴۲/۹	۵۲/۹	۴/۳	۱۰۰		۳۷/۶	۵۶	۶/۴	۱۰۰		۶۱/۴	۳۲/۵	۶	۱۰۰	
یکبارگی	۴۲	۲۴	۴	۷۰	۲/۵۴	۶۶	۴۱	۳	۱۱۰	۲/۵۷	۲۹۸	۷۴	۹	۳۸۱	۲/۶۶
	۶۰	۳۴/۳	۵/۷	۱۰۰		۳۷/۳	۴۱	۲/۷	۱۰۰		۷۸/۲	۱۹/۴	۲/۴	۱۰۰	
مشاغل کاذب	۱۳	۲۴	۲۴	۶۹	۱/۸۴	۵۲	۴۵	۱۰	۱۰۷	۲/۳۹	۱۷۵	۳۲	۸۲	۳۷۸	۲/۲۵
	۱۸/۸	۴۶/۴	۳۴/۸	۱۰۰		۴۲/۱	۴۵	۹/۳	۱۰۰		۴۶/۳	۳۲	۲۱/۷	۱۰۰	
مهاجرت	۱۸	۲۴	۲۵	۶۷	۱/۸۹	۶۴	۲۷	۱۷	۱۰۸	۲/۴۴	۱۲۲	۱۲۱	۱۲۹	۳۸۱	۱/۹۸
	۲۶/۹	۳۵/۸	۳۷/۳	۱۰۰		۵۹/۳	۲۵	۱۵/۷	۱۰۰		۳۲/۸	۳۲/۵	۳۴/۷	۱۰۰	
تکدی گری	۱۴	۲۱	۳۴	۶۹	۱/۷۱	۳۸	۴۱	۲۹	۱۰۸	۲/۰۸	۱۶۷	۱۱۱	۱۰۱	۳۷۹	۲/۱۷
	۲۰/۳	۳۰/۴	۴۹/۳	۱۰۰		۳۵/۲	۴۱	۲۶/۹	۱۰۰		۴۴/۱	۲۹/۳	۲۶/۶	۱۰۰	
مسکن	۳۸	۲۹	۳	۷۰	۲/۵۰	۵۴	۳۳	۱۱	۱۰۸	۲/۴۰	۲۷۳	۸۰	۲۷	۳۸۰	۲/۶۵
	۵۴/۳	۴۱/۴	۴/۳	۱۰۰		۵۰	۳۹/۸	۱۰/۲	۱۰۰		۷۱/۸	۲۱/۱	۷/۱	۱۰۰	

۲-۲- آسیب‌های اجتماعی

به زعم جامعه‌شناسان زمانی که جمعیت شهری روبه فزونی نهاد، وقوع انواع نابهنجاری‌ها و آسیب‌های اجتماعی نیز پدیدار و در صورت نامتوازن بودن زیرساخت‌ها و توسعه ناهمگون شاهد افزایش آسیب‌ها خواهیم بود. پژوهشگران براساس همین رویکرد و ارزیابی فراوانی و میزان آسیب‌های شهری گرگان از دیدگاه مدیران، نخبگان و عامه مردم این شاخص را در قالب ۱۱ مؤلفه مدنظر قرار داده که خروجی نتایج حاصله را در جدول شماره دو منعکس نموده‌اند.

۳۲..... پژوهش نامه علوم اجتماعی ، سال سوم، شماره سوم، پاییز ۱۳۸۸

جدول شماره (۲) توزیع فراوانی نگرش پاسخگویان در خصوص میزان آسیب های اجتماعی

نوع آسیب	مدیران					نخبگان					عامه مردم				
	شدید	متوسط	ضعیف	پاسخ معتبر	میانگین ۳ از	شدید	متوسط	ضعیف	پاسخ معتبر	میانگین ۳ از	شدید	متوسط	ضعیف	پاسخ معتبر	میانگین ۳ از
اعتیاد	۴۴	۲۰	۸/۶۶	۱۰۰	۲/۵۴	۷۲	۲۷	۸	۱۰۰	۲/۵۹	۳۰۸	۶۲	۱۱	۳۸۱	۲/۷۸
حاشیه نشینی	۱۱	۱۷	۳۷	۱۰۰	۱/۶۰	۳۰	۳۹	۳۱	۱۰۰	۱/۹۹	۷۵	۱۱۳	۱۳۵	۳۲۸	۱/۸۱
طلاق	۱۳	۳۲	۲۰	۱۰۰	۲/۰۹	۳۵	۴۶	۱۹	۱۰۰	۲/۱۶	۲۱۳	۱۲۲	۴۴	۳۷۹	۲/۵۵
کودکان خیابانی	۱۰	۲۵	۳۲	۱۰۰	۱/۶۷	۱۷	۳۶	۴۹	۱۰۰	۱/۶۹	۹۵	۱۲۸	۱۲۶	۳۴۹	۱/۹۱
سرفت	۱۴	۱۹	۳۴	۱۰۰	۱/۷۰	۳۳	۴۵	۲۷	۱۰۰	۲/۰۶	۳۳	۳۷	۱۱۰	۳۷۷	۲/۰۴
مزامحت خیابانی	۱۱	۲۵	۳۳	۱۰۰	۱/۶۸	۲۴	۴۲	۴۳	۱۰۰	۱/۸۳	۱۳۳	۱۲۸	۱۰۷	۳۶۸	۲/۰۷
وندالیسم	۳	۱۸	۴۳	۱۰۰	۱/۳۸	۱۳	۳۱	۵۸	۱۰۰	۱/۵۶	۱۲۵	۳۰	۱۲۹	۳۶۳	۱/۹۹
قتل	۴	۱۹	۴۷	۱۰۰	۱/۳۲	۹	۲۳	۶۹	۱۰۰	۱/۴۱	۵۱	۹۹	۱۹۲	۳۴۲	۱/۵۹
نقص حقوق شهروندی	۱۸	۱۵	۳۶	۱۰۰	۱/۷۴	۴۴	۴۱	۲۴	۱۰۰	۲/۱۸	۱۲۰	۱۴۰	۱۰۶	۳۶۶	۲/۰۴
خشونت	۵	۱۵	۳۵	۱۰۰	۱/۳۸	۱۴	۳۸	۵۱	۱۰۰	۱/۶۴	۸۷	۱۴۰	۱۲۹	۳۵۶	۱/۸۸
امنیت عمومی	۵	۱۹	۴۲	۱۰۰	۱/۴۴	۱۶	۳۶	۵۱	۱۰۰	۱/۶۶	۸۸	۱۴۰	۱۲۶	۳۵۴	۱/۸۹

خروجی داده های جدول شماره ۲ نشان می دهد بیشترین درصد اختصاص یافته به آسیب های اجتماعی شهر گرگان از دیدگاه هر سه گروه مورد مطالعاتی به پدیده اعتیاد مربوط بوده است. مدیران با ۶۲/۹ درصد و میانگین ۲/۵۴ از ۳، نخبگان با ۶۷/۳ درصد و میانگین ۲/۵۹ از ۳ و عامه مردم با ۸۰/۸ درصد و میانگین ۲/۷۸، میزان اعتیاد را در بین سایر آسیب های اجتماعی در شهر گرگان در سطح شدید گزارش کرده اند. همچنین پایین ترین درصد اختصاص یافته از دیدگاه هر سه گروه مورد مطالعه به پدیده ی قتل مربوط بوده است. این پدیده از دیدگاه مدیران میانگین ۱/۳۲، از دیدگاه نخبگان ۱/۴۱ و از نظر مردم میانگین ۱/۵۹ از ۳ را کسب نموده است.

۲-۳- آسیب های فرهنگی

بدون تردید در شرایط گذار جامعه و روند تغییر و تحولات شتابان فرهنگی و اجتماعی یکی از مسائلی که در حوزه ی زندگی شهری بروز و ظهور می نماید، "آسیب های فرهنگی" است. پژوهشگران جهت آگاهی از میزان، تنوع و رتبه بندی آن در شهر گرگان از دیدگاه مدیران، نخبگان و عامه مردم، این متغیر را در قالب ۴ مؤلفه مدنظر قرار داده که نتایج حاصله را در جدول شماره سه منعکس نموده اند.

اولویت بندی آسیب ها و مسائل شهری در ایران: مطالعه موردی شهر گرگان ۳۳

جدول شماره (۳) توزیع فراوانی نگرش پاسخگویان در خصوص آسیب های فرهنگی شهر گرگان

نمونه ها نوع آسیب	مدیران					نخبگان					عامه مردم				
	شدید	متوسط	ضعیف	پاسخ معتبر	میانگین از ۳	شدید	متوسط	ضعیف	پاسخ معتبر	میانگین از ۳	شدید	متوسط	ضعیف	پاسخ معتبر	میانگین از ۳
مدگرایی	۴۰	۱۷	۱۳	۷۰	۲۳۹	۸۷	۱۵	۶	۱۰۸	۲۷۵	۳۰۷	۵۰	۲۰	۳۷۷	۲۷۶
بدحجابی	۵۷/۱	۲۴/۳	۱۸/۶	۱۰۰	۲۴۹	۸۰/۶	۱۳/۹	۵/۶	۱۰۰	۲۴۰	۸۱/۴	۱۳/۳	۵/۳	۳۷۰	۲۵۸
قومیت گرایی و تعارضات فرهنگی	۱۴	۱۶	۳۵	۶۸	۱/۶۹	۵۳	۳۵	۲۰	۱۰۸	۲۳۱	۹۴	۱۶۴	۱۰۵	۳۶۳	۱/۹۷
نابهنجاری های آموزشی	۲۲	۲۹	۱۹	۶۳	۲/۱۶	۳۹	۴۴/۸	۲۲	۱۰۹	۲/۱۶	۱۳۴	۱۲۶	۷۰	۳۳۰	۲/۱۹

خروجی نتایج داده های جدول شماره سه نشانگر تفاوت در اولویت بندی آسیب های فرهنگی از دیدگاه سه گروه مورد مطالعه (مدیران، نخبگان و عامه مردم) می باشد بیشترین درصد در حد شدید از نظر مدیران به بدحجابی با میانگین ۲/۴۹ از ۳ در حالیکه این میزان در بین نخبگان و عامه مردم به ترتیب با ۸۰/۶ درصد و ۸۱/۴ درصد و میانگین ۲/۷۵ و ۲/۷۶ از ۳ به مؤلفه مدگرایی اختصاص داشته است.

پایین ترین درصد در سطح شدید از نظر مدیران با ۲۰/۶ درصد و میانگین ۱/۶۹ از ۳ به قومیت گرایی، از نظر نخبگان به نابهنجاری های آموزشی با ۳۵/۸ درصد و میانگین ۲/۱۶ از ۳ و از نظر عامه مردم ۲۵/۹ درصد و میانگین ۱/۹۷ به قومیت گرایی اختصاص داشته است.

۲-۴- آسیب های کالبدی

یکی از پدیده هایی که در مدیریت شهری کانون توجه برنامه ریزان قرار می گیرد، رویکرد کالبدی به مسائل شهری می باشد. پژوهشگران با علم بر این موضوع، آسیب های کالبدی شهر گرگان را در قالب ۴ مؤلفه مدنظر قرار داده که خروجی نتایج ارزیابی گروه های سه گانه مورد مطالعه را در جدول شماره چهار منعکس نموده ایم.

جدول شماره (۴) توزیع فراوانی نگرش پاسخگویان در خصوص آسیب های کالبدی شهر گرگان

نمونه ها نوع آسیب	مدیران					نخبگان					عامه مردم				
	شدید	متوسط	ضعیف	پاسخ معتبر	میانگین از ۳	شدید	متوسط	ضعیف	پاسخ معتبر	میانگین از ۳	شدید	متوسط	ضعیف	پاسخ معتبر	میانگین از ۳
ترافیک	۳۳	۱۸	۱۹	۷۰	۲۲۰	۵۷	۴۰	۱۱	۱۰۸	۲۴۳	۲۰۸	۱۰۸	۵۳	۳۶۹	۲۴۲
آلودگی	۴۷/۱	۲۵/۷	۲۷/۱	۱۰۰	۲۴۰	۵۲/۸	۳۷	۱۰/۲	۱۰۰	۱۹۵	۵۶/۴	۲۹/۳	۱۴/۴	۳۴۷	۱/۸۲
زیست محیطی	۲۵	۲۲	۲۹	۶۳	۱/۹۹	۳۲	۳۸	۲۰	۱۰۷	۱/۹۵	۲۹/۲	۳۳/۴	۲۲/۴	۳۷۱	۲/۱۸
نامناسب بودن آسفالتهای معابر	۵۱	۱۰	۷	۶۸	۲/۶۵	۷۳	۳۳/۳	۶	۱۰۷	۲/۶۳	۲۹۹	۳۸/۶	۶۳	۳۷۹	۲/۷۴

۳۴..... پژوهش نامه علوم اجتماعی ، سال سوم، شماره سوم، پاییز ۱۳۸۸

خروجی نتایج داده های جدول شماره چهار نشان می دهد بیشترین درصد آسیب های کالبدی شهر گرگان در سطح شدید از نظر هر سه گروه مورد مطالعه به نامناسب بودن آسفالت معابر، خیابان ها و کوچه اختصاص داشته است. و کمترین درصد در سطح شدید به زعم هر سه گروه مطالعه به آلودگی هوا و صوتی مربوط بوده است.

۳- توصیف نتایج نگرشی پاسخگویان

از نظر مدیران مهم ترین آسیب های اقتصادی شهر گرگان به ترتیب بیکاری با میانگین ۲/۵۴ از ۳، مسکن ۲/۵۰ از ۳ و فقر ۲/۳۹ گزارش داده شده است.

از نظر نخبگان مهم ترین آسیب های اقتصادی در شهر گرگان به ترتیب بیکاری با میانگین ۲/۵۷ از ۳، مهاجرت ۲/۴۴ از ۳ و مسکن ۲/۴۰ از ۳ بیان شده است.

از نظر عامه مردم مهم ترین آسیب های اقتصادی شهر گرگان به ترتیب بیکاری با میانگین ۲/۷۶ از ۳، مسکن ۲/۶۵ از ۳ و فقر ۲/۵۵ از ۳ گزارش گردید.

جدول شماره (۵) رتبه بندی آسیب های اقتصادی بر حسب نگرش گروه های مورد مطالعه

رتبه	گروه ها	مدیران	نخبگان	عامه مردم
اول	بیکاری ۲/۵۴	بیکاری ۳	بیکاری ۲/۵۷	بیکاری ۲/۷۶
دوم	مسکن ۲/۵۰	مهاجرت ۲/۴۴	مسکن ۲/۶۵	مسکن ۲/۶۵
سوم	فقر ۲/۳۹	مسکن ۲/۴۰	فقر ۲/۵۵	فقر ۲/۵۵

ارزیابی نگرش مدیران در خصوص آسیب های اجتماعی شهر گرگان نشان داد که این گروه اولویت اول را به اعتیاد با میانگین ۲/۵۴، اولویت دوم طلاق با میانگین ۲/۰۹ و پدیده سرقت با میانگین ۱/۷۰ از ۳ به عنوان اولویت سوم مشخص گردید.

از نظر نخبگان در بین آسیب های اجتماعی، اعتیاد با میانگین ۲/۵۹ در رتبه اول، نقض حقوق شهروندی با میانگین ۲/۱۸ در رتبه دوم و طلاق با میانگین ۲/۱۶ در رتبه سوم قرار گرفته است.

از نظر عامه مردم، اعتیاد با میانگین ۲/۷۸ از ۳ در رتبه اول، طلاق ۲/۴۵ از ۳ در رتبه دوم، مزاحمت های خیابانی با میانگین ۲/۰۷ رتبه سوم آسیب های اجتماعی شهر گرگان را به خود اختصاص داده اند.

اولویت‌بندی آسیب‌ها و مسائل شهری در ایران: مطالعه موردی شهر گرگان ۳۵

جدول شماره (۶) رتبه بندی آسیب‌های اجتماعی بر حسب نگرش گروه‌های مورد مطالعه

گروه‌ها	مدیران	نخبگان	عامه مردم
رتبه	میانگین از ۳	میانگین از ۳	میانگین از ۳
اول	طلاق ۲/۰۹	اعتیاد ۲/۵۹	اعتیاد ۲/۷۸
دوم	طلاق ۲/۰۹	نقض حقوق شهروندی ۲/۱۸	طلاق ۲/۴۵
سوم	سرقت ۱/۷۰	طلاق ۲/۱۶	مزاحمت خیابانی ۲/۰۷

بررسی نتایج ارزیابی پاسخگویان در خصوص آسیب‌های فرهنگی شهر گرگان نشان داد مدیران، بدحجابی (میانگین ۲/۴۹ از ۳)، مدگرایی (میانگین ۲/۳۹ از ۳) و نابهنجاری‌های آموزشی (میانگین ۲/۱۶ از ۳) را به عنوان اولویت‌های مهم در نظر گرفته‌اند.

از نظر نخبگان، مدگرایی با میانگین ۲/۷۵ از ۳، بدحجابی با میانگین ۲/۴۰ از ۳ و قومیت‌گرایی با میانگین ۲/۳۱ از ۳ به عنوان مهم‌ترین آسیب‌های فرهنگی شهر گرگان گزارش شده است. از نظر عامه مردم مهم‌ترین آسیب‌های فرهنگی در شهر گرگان شامل مدگرایی (میانگین ۲/۷۶ از ۳)، بدحجابی (۲/۵۸ از ۳) و نابهنجاری‌های آموزشی (میانگین ۲/۱۹ از ۳) عنوان گردید.

جدول شماره (۷) رتبه بندی آسیب‌های فرهنگی شهر گرگان از نظر گروه‌های سه‌گانه مورد مطالعه

گروه‌ها	مدیران	نخبگان	عامه مردم
رتبه	میانگین از ۳	میانگین از ۳	میانگین از ۳
اول	بدحجابی ۲/۴۹	مدگرایی ۲/۷۵	مدگرایی ۲/۷۶
دوم	مدگرایی ۲/۳۹	بدحجابی ۲/۴۰	بدحجابی ۲/۵۸
سوم	نابهنجاری‌های آموزشی ۲/۱۶	قومیت‌گرایی ۲/۳۱	نابهنجاری‌های آموزشی ۲/۱۹

ارزیابی نگرش هر سه گروه مورد مطالعه در خصوص آسیب‌های کالبدی شهر گرگان نشان داد همه‌ی آنها نسبت به اولویت‌های اول تا سوم دیدگاه مشترکی داشته‌اند. خروجی نتایج مبین آن است که مدیران، نخبگان و عامه مردم اولویت اول آسیب‌های کالبدی را به نامناسب بودن آسفالت معابر، خیابان‌ها و کوچه‌ها به ترتیب با میانگین ۲/۶۵، ۲/۶۳، ۲/۷۴ از ۳، اولویت دوم ترافیک شهری با میانگین ۲/۲۰، ۲/۴۳، ۲/۴۲ از ۳ و اولویت سوم آسیب‌های کالبدی شهر گرگان به مشکلات زیست محیطی با میانگین ۱/۹، ۲/۱۶، ۲/۱۸ از ۳ گزارش شده است.

جدول شماره (۸) رتبه بندی آسیب های کالبدی شهر گرگان بر حسب نگرش گروه های مورد مطالعه

رتبه	گروه ها	مدیران	نخبگان	عامه مردم
اول	نامناسب بودن آسفالت معابر	میانگین از ۳	میانگین از ۳	میانگین از ۳
		۲/۶۵	۲/۶۳	۲/۷۴
دوم	ترافیک	۲/۲۰	۲/۴۳	۲/۴۲
سوم	زیست محیطی	۱/۹۳	۲/۱۶	۲/۱۸

آزمون فرضیه و تبیین روابط بین متغیرها

به منظور سنجش سؤالات تحقیق و فرضیه‌ها در چارچوب اهداف پژوهش و تعیین روابط بین متغیرها بر مبنای مدل تحلیل و طرح شماتیک متغیرهای تحقیق، از آزمون آماری پارامتریک " تحلیل واریانس " (F) در محیط نرم افزار آماری SPSS^{۱۱} استفاده نموده اند.

در راستای دستیابی به پاسخ‌هایی معتبر و علمی به سؤالات اساسی تحقیق، نوع نگرش مدیران، نخبگان و عامه مردم در خصوص چهار دسته از آسیب های شهری (اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و کالبدی) امعان نظر پژوهشگران قرار گرفت. برای آسیب های اقتصادی ۶ سؤال در پرسشنامه گنجانده که با تجمیع آنها یک متغیر ترکیبی جدید به نام آسیب اقتصادی تعریف نموده‌ایم. برای سنجش آسیب‌های اجتماعی " سؤال مد نظر واقع با تجمیع ۱۱ سؤال متغیر جدیدی به نام آسیب اجتماعی طراحی نمودیم. همچنین برای ارزیابی آسیب‌های فرهنگی و آسیب‌های کالبدی به تفکیک هر متغیر ۴ سؤال مدنظر واقع که با تجمیع آنها متغیرهای ترکیبی جدیدی به نام آسیب فرهنگی و آسیب کالبدی تعریف نمودیم.

ارزیابی کلی بر خروجی میزان پایایی ابزارهای سه گانه گروه‌های مورد مطالعه بر اساس آزمون آلفای کراباخ نشان می‌دهد که ابزار سنجش نگرش مدیران ۰/۸۴، نخبگان ۰/۹۰ و ابزار سنجش نگرش عامه مردم ۰/۸۰ بدست آمده که در مجموع مبین انسجام و همبستگی نسبتاً بالای درونی سؤالات ابزارهای تحقیق بوده که قدر مسلم نتایج تحقیق از قابلیت تعمیم پذیری مطمئنی برخوردار می‌باشد. به منظور آگاهی از خروجی آزمون آماری روابط بین متغیرهای تحقیق، نتایج حاصله به تفکیک ارائه و تبیین می‌گردد.

۱- تبیین روابط بین میانگین‌های نگرش پاسخگویان و آسیب‌های شهری

به منظور سنجش نوع نگرش گروه‌های سه گانه مورد بررسی (مدیران، نخبگان و عامه مردم) داده های حاصله را تجمیع و با استفاده از آزمون تحلیل واریانس مبادرات به اندازه گیری رابطه‌ی متغیرها مطابق با داده های جدول شماره نه نموده که به بررسی آن می‌پردازیم.

اولویت‌بندی آسیب‌ها و مسائل شهری در ایران: مطالعه موردی شهر گرگان ۳۷

جدول شماره (۹) تحلیل واریانس نگرش گروه‌های سه‌گانه مورد مطالعه و آسیب‌های شهری

نوع آسیب	منبع تغییرات	مجموع مجذورها	درجه آزادی	میانگین مجذورها	مقدار آزمون (F)	سطح معنی داری (sig)
اقتصادی	بین گروهی	۳۰۲۸	۲	۱۵۱۴	۸/۵۲۸	۰/۰۰۰
	دورن گروهی	۹۶/۲۹۰	۵۳۱	۰/۱۷۸	-	-
	کل	۹۷/۳۱۸	۵۳۳	-	-	-
اجتماعی	بین گروهی	۵۰۳۰	۲	۲۵۱۵	۱۰/۲۴۹	۰/۰۰۰
	دورن گروهی	۸۸۸۳۳	۳۶۲	۰/۲۴۵	-	-
	کل	۹۳/۸۶۳	۳۶۴	-	-	-
فرهنگی	بین گروهی	۱/۱۴۵	۲	۰/۵۷۲	۲/۵۴۱	۰/۰۸۰
	دورن گروهی	۱۰۸/۱۲۲	۴۸۰	۰/۲۲۵	-	-
	کل	۱۰۹/۲۶۷	۴۸۲	۴۸۲	-	-
کالبدی	بین گروهی	۰/۲۷۱	۲	۰/۱۳۵	۰/۵۵۱	۰/۵۷۷
	دورن گروهی	۱۲۱/۳۲۷	۴۹۴	۰/۲۴۶	-	-
	کل	۱۲۱/۵۹۸	۴۹۶	-	-	-

خروجی نتایج تحلیل واریانس نوع نگرش گروه‌های سه‌گانه مورد مطالعه و آسیب‌های شهری مطابق با داده‌های جدول شماره ۹ نشانگر وجود تفاوت معنی‌دار بین میانگین نگرش گروه‌ها و آسیب‌های اقتصادی و اجتماعی در سطح ۹۵ درصد می‌باشد؛ ولی بین نوع نگرش با آسیب‌های فرهنگی و کالبدی تفاوت معنی‌داری در سطح ۹۵ درصد مشاهده نگردید.

۲- تبیین روابط بین میانگین‌های متغیر جنسیت و آسیب‌های شهری

جدول شماره (۱۰) تحلیل واریانس جنسیت پاسخگویان و آسیب‌های شهری

نوع آسیب	منبع تغییرات	مجموع مجذورها	درجه آزادی	میانگین مجذورها	مقدار آزمون (F)	سطح معنی داری (sig)
اقتصادی	بین گروهی	۰/۱۱۳	۱	۰/۱۱۳	۰/۶۲۰	۰/۴۳۱
	دورن گروهی	۹۷/۲۰۵	۵۳۲	۰/۱۸۳	-	-
	کل	۹۷/۳۱۸	۵۳۳	-	-	-
اجتماعی	بین گروهی	۱/۱۸۹	۱	۱/۱۸۹	۴/۶۵۷	۰/۰۳۲
	دورن گروهی	۹۲/۶۷۴	۳۶۳	۰/۲۵۵	-	-
	کل	۹۳/۸۶۳	۳۶۴	-	-	-
فرهنگی	بین گروهی	۰/۲۱۰	۱	۰/۲۱۰	۰/۹۲۷	۰/۳۳۶
	دورن گروهی	۱۰۹/۰۵۷	۴۸۱	۰/۲۲۷	-	-
	کل	۱۰۹/۲۶۷	۴۸۲	-	-	-
کالبدی	بین گروهی	۰/۱۸۳	۱	۰/۱۸۳	۰/۷۴۶	۰/۳۸۸
	دورن گروهی	۱۲۱/۴۱۵	۴۹۵	۰/۲۴۵	-	-
	کل	۱۲۱/۵۹۸	۴۹۶	-	-	-

خروجی نتایج تحلیل واریانس مطابق با داده‌های جدول شماره ۱۰ نشانگر وجود تفاوت معنی‌دار در سطح ۹۵ درصد بین میانگین جنسیت پاسخگویان و آسیب اجتماعی می‌باشد. ولی هیچ تفاوت معنی‌داری بین میانگین جنسیت پاسخگویان و آسیب‌های اقتصادی، فرهنگی و کالبدی مشاهده نگردید.

۳۸..... پژوهش نامه علوم اجتماعی ، سال سوم، شماره سوم، پاییز ۱۳۸۸

۳- تبیین روابط بین میانگین های متغیر وضع تأهل و آسیب های شهری
 بررسی خروجی نتایج آزمون تحلیل واریانس مطابق با داده های جدول شماره ۱۱ نشانگر عدم
 وجود تفاوت معنی دار بین میانگین های متغیر وضع تأهل و آسیب های شهری (اقتصادی،
 اجتماعی، فرهنگی و کالبدی) در سطح ۹۵ درصد می باشد.

جدول شماره (۱۱) تحلیل واریانس وضع تأهل و آسیب های شهری

نوع آسیب	منبع تغییرات	مجموع مجذورها	درجه آزادی	میانگین مجذورها	مقدار آزمون (F)	سطح معنی داری (sig)
اقتصادی	بین گروهی	۰/۲۶۶	۲	۰/۱۳۳	۰/۷۲۹	۰/۴۸۳
	دورن گروهی	۹۷/۰۵۲	۵۳۱	۰/۱۸۳	-	-
	کل	۹۷/۳۱۸	۵۳۳	-	-	-
اجتماعی	بین گروهی	۰/۴۷۷	۲	۰/۲۳۹	۰/۹۲۵	۰/۳۹۷
	دورن گروهی	۹۳/۳۸۶	۳۶۲	۰/۲۵۸	-	-
	کل	۹۳/۸۶۳	۳۶۴	-	-	-
فرهنگی	بین گروهی	۰/۶۴۶	۲	۰/۳۲۳	۱/۴۲۷	۰/۲۴۱
	دورن گروهی	۱۰۸/۶۲۱	۴۸۰	۰/۲۲۶	-	-
	کل	۱۰۹/۲۶۷	۴۸۲	-	-	-
کالبدی	بین گروهی	۰/۱۸۸	۲	۰/۰۹۴	۰/۳۸۳	۰/۶۸۲
	دورن گروهی	۱۲۱/۴۰۹	۴۹۴	۰/۲۴۶	-	-
	کل	۱۲۱/۵۹۸	۴۹۶	-	-	-

۴- تبیین روابط بین میانگین های متغیر سن و آسیب های شهری

خروجی نتایج داده های جدول شماره ۱۲ بر مبنای آزمون تحلیل واریانس در سطح ۹۵ درصد مبین
 آن است که تفاوت معنی داری بین میانگین سن و آسیب اقتصادی وجود دارد ولی بین سن و سایر
 آسیب های شهری (اجتماعی، فرهنگی و کالبدی) تفاوت معنی داری مشاهده نگردید.

پروژه نگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
 پرتال جامع علوم انسانی

اولویت بندی آسیب ها و مسائل شهری در ایران: مطالعه موردی شهر گرگان ۳۹

جدول شماره (۱۲) تحلیل واریانس سن و آسیب های شهری

نوع آسیب	منبع تغییرات	مجموع مجذورها	درجه آزادی	میانگین مجذورها	مقدار آزمون (F)	سطح معنی داری (sig)
اقتصادی	بین گروهی	۲/۱۱۷	۲	۱/۰۵۹	۵/۹۰۴	۰/۰۰۳
	دورن گروهی	۹۵/۲۰۱	۵۳۱	۰/۱۷۹	-	-
	کل	۹۷/۳۱۸	۵۳۳	-	-	-
اجتماعی	بین گروهی	۰/۱۶۵	۲	۰/۰۸۲	۰/۳۱۸	۰/۷۲۸
	دورن گروهی	۹۳/۶۹۸	۳۶۲	۰/۲۵۶	-	-
	کل	۹۳/۸۶۳	۳۶۴	-	-	-
فرهنگی	بین گروهی	۰/۸۰۰	۲	۰/۴۰۰	۱/۷۷۱	۰/۱۷۱
	دورن گروهی	۱۰۸/۴۶۷	۴۸۰	۰/۲۲۶	-	-
	کل	۱۰۹/۲۶۷	۴۸۲	-	-	-
کالبدی	بین گروهی	۰/۴۹۵	۲	۰/۲۴۸	۱/۰۱۰	۰/۳۶۵
	دورن گروهی	۱۲۱/۱۰۲	۴۹۴	۰/۲۴۵	-	-
	کل	۱۲۱/۵۹۸	۴۹۶	-	-	-

۵- تبیین روابط بین میانگین های سواد و آسیب های شهری

خروجی نتایج آزمون تحلیل واریانس مطابق با داده های جدول شماره سیزده نشانگر وجود تفاوت معنی دار بین میانگین سواد پاسخگویان با آسیب های اجتماعی و فرهنگی در سطح ۹۵ درصد می باشد. ولی بین میانگین سواد و آسیب های اقتصادی و کالبدی تفاوت معنی داری مشاهده نگردید.

جدول شماره (۱۳) تحلیل واریانس متغیر سواد و آسیب های شهری

نوع آسیب	منبع تغییرات	مجموع مجذورها	درجه آزادی	میانگین مجذورها	مقدار آزمون (F)	سطح معنی داری (sig)
اقتصادی	بین گروهی	۲/۱۵۷	۷	۰/۳۰۸	۱/۷۰۳	۰/۱۰۶
	دورن گروهی	۹۵/۱۶۲	۵۲۶	۰/۱۸۱	-	-
	کل	۹۷/۳۱۸	۵۳۳	-	-	-
اجتماعی	بین گروهی	۴/۸۳۷	۷	۰/۶۹۱	۲/۸۷۱	۰/۰۰۸
	دورن گروهی	۸۹/۰۲۶	۳۵۷	۰/۲۴۹	-	-
	کل	۹۳/۸۶۳	۳۶۴	-	-	-
فرهنگی	بین گروهی	۳/۳۶۳	۷	۰/۴۸۰	۲/۱۵۵	۰/۰۳۷
	دورن گروهی	۱۰۵/۹۰۴	۴۷۵	۰/۲۳۳	-	-
	کل	۱۰۹/۲۶۷	۴۸۲	-	-	-
کالبدی	بین گروهی	۲/۶۴۸	۷	۰/۳۷۸	۰/۱۴۷	۱/۵۵۵
	دورن گروهی	۱۱۸/۹۴۹	۴۸۹	۰/۲۴۳	-	-
	کل	۱۲۱/۵۹۸	۴۹۶	-	-	-

۶- تبیین روابط بین میانگین های متغیر شغل و آسیب های شهری

ارزیابی نتایج تحلیل واریانس مطابق با داده های جدول شماره چهارده در سطح ۹۵ درصد نشانگر وجود تفاوت معنی دار بین متغیر شغل پاسخگویان و آسیب کالبدی می باشد. ولی بین شغل و سایر آسیب ها (اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی) تفاوت معناداری مشاهده نمی گردد.

جدول شماره (۱۴) تحلیل واریانس متغیر شغل و آسیب های شهری

نوع آسیب	منبع تغییرات	مجموع مجذورها	درجه آزادی	میانگین مجذورها	مقدار آزمون (F)	سطح معنی داری (sig)
اقتصادی	بین گروهی	۱/۱۸۸	۵	۰/۲۳۸	۱/۳۰۵	۰/۲۶۰
	دورن گروهی	۹۶/۱۳۰	۵۲۸	۰/۱۸۲	-	-
	کل	۹۷/۳۱۸	۵۳۳	-	-	-
اجتماعی	بین گروهی	۱/۹۵۳	۵	۰/۳۹۱	۱/۵۲۶	۰/۱۸۱
	دورن گروهی	۹۱/۹۱۰	۳۵۹	۰/۲۵۶	-	-
	کل	۹۳/۸۶۳	۳۶۴	-	-	-
فرهنگی	بین گروهی	۰/۱۱۵	۵	۰/۰۲۳	۰/۱۰۰	۰/۹۹۲
	دورن گروهی	۱۰۹/۱۵۲	۴۷۷	۰/۲۲۹	-	-
	کل	۱۰۹/۲۶۷	۴۸۲	-	-	-
کالبدی	بین گروهی	۲/۶۹۶	۵	۰/۵۳۹	۲/۲۲۷	۰/۰۵۱
	دورن گروهی	۱۱۸/۹۰۱	۴۹۱	۰/۲۴۲	-	-
	کل	۱۲۱/۵۹۸	۴۹۶	-	-	-

۷- تبیین روابط بین میانگین های طبقه اقتصادی اجتماعی و آسیب های شهری

به منظور اندازه گیری رابطه متغیر طبقه اقتصادی با آسیب شهری، این شاخص در ابزار تحقیق عامه مردم گنجانده شد و با عنایت به اینکه پاسخگویان از این حیث خود را در سر طبقه قرار دادند از آزمون تحلیل واریانس استفاده که خروجی نتایج مطابق با داده های جدول شماره پانزده مبین عدم وجود تفاوت معنی دار بین میانگین طبقه اقتصادی اجتماعی پاسخگویان با آسیب های شهری می باشد.

جدول شماره (۱۵) تحلیل واریانس متغیر طبقه اقتصادی اجتماعی و آسیب های شهری

نوع آسیب	منبع تغییرات	مجموع مجذورها	درجه آزادی	میانگین مجذورها	مقدار آزمون (F)	سطح معنی داری (sig)
اقتصادی	بین گروهی	۰/۵۵۵	۲	۰/۲۷۸	۱/۶۹۰	۰/۱۸۶
	دورن گروهی	۵۹/۶۶۳	۳۶۳	۰/۱۶۴	-	-
	کل	۶۰/۲۱۹	۳۶۵	-	-	-
اجتماعی	بین گروهی	۱/۱۶۹	۲	۰/۵۸۴	۲/۳۵۷	۰/۰۹۷
	دورن گروهی	۵۹/۹۹۹	۲۴۲	۰/۲۴۸	-	-
	کل	۶۱/۱۶۷	۲۴۴	-	-	-
فرهنگی	بین گروهی	۱/۱۱۷	۲	۰/۵۵۹	۲/۶۱۶	۰/۰۷۵
	دورن گروهی	۶۷/۲۵۱	۳۱۵	۰/۲۱۳	-	-
	کل	۶۸/۳۶۸	۳۱۷	-	-	-
کالبدی	بین گروهی	۰/۳۶۲	۲	۰/۱۸۱	۰/۷۵۲	۰/۴۷۲
	دورن گروهی	۷۹/۶۰۲	۳۳۱	۰/۲۴۰	-	-
	کل	۷۹/۹۶۴	۳۳۳	-	-	-

بحث و نتایج

ارزیابی نگرش گروه‌های سه گانه مورد بررسی (مدیران، نخبگان و عامه مردم) و نوع آسیب‌های شهری با استفاده از آزمون آمار پارامتریک تحلیل واریانس (F) انجام و خروجی تجزیه و تحلیل حاصله در سطح ۹۵ درصد نشان داد بین میانگین‌های نگرش گروه‌های سه گانه و آسیب اقتصادی و اجتماعی تفاوت معنی داری وجود دارد ولی بین نگرش و آسیب‌های فرهنگی و کالبدی در شهر گرگان تفاوت معنی داری مشاهده نگردید.

تحلیل روابط بین متغیر جنسیت گروه‌های سه گانه و آسیب‌های شهری سطح ۹۵ درصد نشان داد بین میانگین جنسیت پاسخگویان و آسیب‌های اجتماعی تفاوت معنی داری وجود دارد. ولی تفاوت معنی داری بین میانگین جنسیت و آسیب‌های اقتصادی، فرهنگی و کالبدی مشاهده نشد.

ارزیابی خروجی نتایج آزمون تحلیل واریانس در سطح ۹۵ درصد نشان داد هیچ تفاوت معنی داری بین میانگین وضع تأهل پاسخگویان و آسیب‌های شهری مورد سنجش (اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و کالبدی) وجود ندارد.

بررسی خروجی آزمون تحلیل واریانس در سطح ۹۵ درصد مبین آن است که تنها بین میانگین‌های متغیر سن پاسخگویان و آسیب‌های اقتصادی تفاوت معنی داری وجود دارد ولی بین متغیرهای سن و آسیب‌های اجتماعی، فرهنگی و کالبدی هیچ تفاوت معنی داری مشاهده نگردید.

تجزیه و تحلیل آزمون (F) در سطح ۹۵ درصد مبین وجود تفاوت معنی دار بین میانگین‌های متغیر سواد پاسخگویان و آسیب‌های اجتماعی و فرهنگی است ولی هیچ تفاوت معنی داری بین میانگین سواد پاسخگویان با آسیب‌های اقتصادی و کالبدی ملاحظه نشد.

مطابق با آزمون تحلیل واریانس در سطح ۹۵ درصد مبین تفاوت معنی دار بین میانگین شغل پاسخگویان و آسیب‌های کالبدی بوده ولی بین میانگین شغل و آسیب‌های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی تفاوت معنی داری مشاهده نگردید.

براساس خروجی آزمون تحلیل واریانس در سطح ۹۵ درصد هیچ تفاوت معنی داری بین میانگین طبقه اقتصادی اجتماعی و آسیب‌های شهری مشاهده نشد.

پی نوشت ها

1.pathologic	8.Lenski
2.Jean Remy	9.C.Wright Mills
3.Louis Wirth	10.social values
4.Chicago School	11.crisis
5.Robert Park	12.Williamson
6.Ernest Burgess	13.stress
7.Horton	14.Reliability

منابع

۱. آزاد ارمکی، تقی؛ و بهار، مهری (۱۳۷۷). **بررسی مسایل اجتماعی**. تهران: مؤسسه نشر جهاد،
۲. پرهام، باقر (۱۳۵۶). **زندگی و شهر. نامه علوم اجتماعی**. شماره ۲،
۳. توسلی، غلامعباس (۱۳۷۴). **جامعه‌شناسی شهری**. تهران: انتشارات دانشگاه پیام نور.
۴. ربانی، رسول (۱۳۸۵). **جامعه‌شناسی شهری**. اصفهان: انتشارات دانشگاه اصفهان.
۵. شیعه، اسماعیل (۱۳۷۰). **مقدمه‌ای بر برنامه‌ریزی شهری**. تهران: دانشگاه علم و صنعت.
۶. عبداللهی، محمد (۱۳۸۱). **آسیب‌های اجتماعی و روند تحول آن در ایران**. مجموعه مقالات دومین همایش آسیب‌های اجتماعی در ایران، تهران: نشر آگه.
۷. علی‌اکبری، اسماعیل (۱۳۸۳). **توسعه شهری و آسیب‌های اجتماعی در ایران. مجله پژوهشی‌های جغرافیایی**. شماره ۴۸، تابستان
۸. معتمدی، سیدهادی (۱۳۸۶). **اولویت‌بندی آسیب‌ها و مسائل اجتماعی در ایران. فصلنامه رفاه اجتماعی**. سال ششم ۲۴، بهار،
۹. میلز، سی. رایت (۱۳۶۰). **بینش جامعه‌شناختی: نقدی بر جامعه‌شناسی آمریکایی**. ترجمه دکتر عبدالمعبود انصاری تهران: شرکت سهامی انتشار.
۱۰. وبر، ماکس (۱۳۷۰). **شهر در گذر زمان**. ترجمه شیوا کاویانی. تهران: انتشارات شرکت سهامی انتشار،
11. Lauer, R. H. and lauer, J. C (2002) **Social Problem and the Quality of Life**. Landon: Mcgraw Hill.
12. Guerrero, G. (2005) **Social Problems**. Oxford: Oxford University Press.